

วัฒนธรรมชุมชนกับการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ในสังคมไทย โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐาน

Community Culture and Bringing about Reconciliation in Thai Society Using Culture as Key Instruments

ไชยรัตน์ ปราณ^{1/}

Chairat Pranee^{1/}

Abstract: The purposes of this research were to study the community culture and the psychological characteristics of some Thai people that affect the reconciliation, and to bring about the reconciliation among Thais in Uthai Thani province by using local culture as instruments. The study found that the local culture of the community in Uthai Thani province was mainly rice culture. Model of psychological characteristics was consistent with empirical data. ($\chi^2 = 36.19$, $df = 58$, $sig = 0.98901$). For the realization of the reconciliation, it was found that the social movements to bring about the reconciliation among Thais by using the culture as instruments consisted of 3 components: 1) Concept about content as rice culture and process as the participation community and community empowerment, 2) How to perform as the development of cooperative, planning, implementing, reflection, conclusion together and 3) Reflection data and operation conclusion. Results of operations were the act of creating a social movement and enhance the reconciliation of Thais as cultural based in four communities. The results were as follows: 1) Nong Ngulueam community, 2) Taluk Du community 3) Pa Or community and 4) Nuea Ron community. There were four communities that had activities as charity paddy rice, farming activities thrown, the tradition of making Kwan khao comprehensive bio-organic activity and the establishment of banking organic fertilizer. The results of evaluation of the reconciliation of Thai society in each community had reconciliation at high level.

Keywords: Rice culture, local culture, reconciliation of Thai society

^{1/}สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จ.นครสวรรค์ 60000

^{1/}Research and Development Institute, Nakhon Sawan Rajabhat University, Nakhon Sawan 60000, Thailand

บทคัดย่อ: การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชน และตัวแปรจิตลักษณะของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ รวมทั้งการเสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมชุมชนของจังหวัดอุทัยธานีส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมข้าว และโมเดลจิตลักษณะของคนไทย ที่ส่งผลต่อลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 36.19$, $df = 58$, $sig = 0.98901$) สำหรับแนวทางการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของสังคมไทย โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน พบว่ามี 3 องค์ประกอบ คือ 1. แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเชิงเนื้อหา ใช้แนวคิดการใช้วัฒนธรรมข้าวเป็นฐาน และแนวคิดเชิงกระบวนการใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการเสริมพลังอำนาจของชุมชน 2. การดำเนินการ ประกอบด้วย การพัฒนาความร่วมมือของกลุ่ม กำหนดแผนดำเนินงาน การร่วมกันดำเนินการ การสะท้อนข้อมูล และร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน 3. การสะท้อนข้อมูลและการสรุปผลการดำเนินงาน สำหรับการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ในพื้นที่กรณีศึกษา 4 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านหนองงูเหลือม 2) ชุมชนตลุกคู่ 3) ชุมชนตำบลป่าอ้อ 4) ชุมชนเนื้อร้อน โดยดำเนินกิจกรรมดังนี้ การทอดผ้าป่าข้าวเปลือก กิจกรรมการทำนาโยน การจัดประเพณีการทำขวัญข้าว การทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพครบวงจร และการจัดตั้งธนาคารปูอินทรีย์ ผลการประเมินคุณลักษณะความสมานฉันท์ของสังคมไทย ในแต่ละชุมชน พบว่ามีคุณลักษณะความสมานฉันท์อยู่ในระดับมากทุกชุมชน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมข้าว วัฒนธรรมชุมชน ความสมานฉันท์ของสังคมไทย

คำนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศภายใต้บริบทและกรอบความคิดของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีอุดมการณ์เสรีนิยมเป็นปรัชญาพื้นฐาน ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพของปัจเจกบุคคลเป็นสำคัญ และมีภารกิจหลักในการสนับสนุนระบบทุนนิยม (capitalism) และการค้าเสรี (liberalism) ผลการพัฒนาประเทศตามทิศทางดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลหลายประการ ทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ต้องแลกกับการสูญเสียความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด การพัฒนาที่ต้องพึ่งพาทุนจากต่างประเทศเป็นหลัก สังคมไทยเกิดปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการ ผลการพัฒนาส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างคนจนกับคนรวย วิถีชีวิต ค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรมในสังคมเปลี่ยนแปลง ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน ถูกทำลาย กระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยม เปลี่ยนความพอดี ในวิถีคิด และวิถีดำเนินชีวิตของคน เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรม บ่มเพาะ

ความเป็นปัจเจกนิยม เสรีนิยมสุดขั้ว ทำลายจารีตที่เคยเป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย คุณภาพของคนและสังคมเสื่อมลง โดยที่สถาบันหลักทางสังคมมีบทบาทน้อยลงในการเป็นทุนทางสังคม คนไทยมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้น้อยลง องค์ความรู้ของคนไทยยังไม่พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549)

อย่างไรก็ตามนับแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา ได้มีความพยายามในการปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาประเทศโดยเน้นนำเอาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักคิดสำคัญของการพัฒนา ซึ่งนับว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง แต่การบริหารจัดการและการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังแตกต่างกันไปตามเงื่อนไข และความตั้งใจจริงของรัฐบาลในแต่ละชุด ดังนั้นผลพวงของการพัฒนาจึงไม่เป็นที่ประจักษ์อย่างชัดเจน ประกอบกับสถานการณ์บ้านเมืองของเรากลับมีปัญหาลูกเพิ่มขึ้นอีกมากมาย รวมทั้งมีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง ซึ่งพบว่าคนไทยเกิดความขัดแย้งทาง

ความคิดกันอย่างรุนแรง แยกแยกเป็นกลุ่มเป็นพวก เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายอย่างชัดเจน ตลอดจนมุ่งที่จะเอาชนะกันอย่างเด็ดขาด นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาความไม่สงบขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นปัญหารุมเร้าเข้ามามากมาย สภาพการณ์ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความรุนแรง ดำรงอยู่ในทุกระดับ ทั้งระดับโครงสร้าง และระดับปัจเจกบุคคล

วิถีทางหรือคำตอบของปัญหาของประเทศไทย ดังกล่าวข้างต้น คือ ต้องมุ่งสร้างสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์ เป็นสังคมที่มีสันติภาวะที่ปราศจากความรุนแรง นั่นคือ เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-พ.ศ. 2554) ที่มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” (green and happiness society) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) การสร้างสังคมตามสภาพการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องกลับมาทบทวน กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศของเรา โดยที่ต้องตระหนักว่าการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาทิศทางไม่มีที่ว่างให้กับสิ่งที่เรียกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านถูกละเลย มีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่น้อย ขาดการสืบสานอย่างต่อเนื่อง ระบบคุณค่าที่ฝังมาของสังคมไทยเสื่อมถอยลง ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์กัน สังคมไทยหันไปชื่นชอบกับวัฒนธรรมใหม่ มีการรับวัฒนธรรมที่ไม่พึงประสงค์มากขึ้น ซึ่งในอนาคตการพัฒนาสังคมไทยจะต้องไม่เน้นมิติทางเศรษฐกิจมิติเดียว แต่ต้องมีเรื่องของวัฒนธรรม และวิถีชีวิต (ไชยรัตน์, 2549) ซึ่งวัฒนธรรมเป็นระบบความสัมพันธ์และการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน วัฒนธรรมเป็นความเชื่อ เป็นอุดมการณ์ เป็นคุณค่า เป็นมาตรฐานที่คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีความยึดโยง เกาะเกี่ยว และสามารถดำเนินชีวิตชุมชนไปได้อย่างราบรื่น เพราะสมาชิกของชุมชนมีวัฒนธรรมระหว่างกันถูกถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

ดังนั้น การศึกษาและการทำความเข้าใจกับวัฒนธรรมชุมชนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะมิใช่เพียงแค่การไปสืบค้นเพื่อทำความเข้าใจแต่

เพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากยังต้องมีการฟื้นฟู สืบทอดปรับเปลี่ยน และสร้างสรรค์วัฒนธรรมดังกล่าว ให้เหมาะสมกับการนำมาปรับใช้ในวิถีชีวิตของผู้คนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งจะต้องยอมรับและปกป้องความแตกต่าง หลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งความแตกต่างทางวัฒนธรรมไม่ใช่สาเหตุของความขัดแย้งรุนแรง แต่การเก็บกดปิดกั้นที่แตกต่างทางวัฒนธรรมต่างหากที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งรุนแรง จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยถึง วัฒนธรรมชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย และนำเอาวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้เสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย เพื่อสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี และเพื่อศึกษาดัชนีประจักษ์ลักษณะของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลกระทบต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี รวมทั้งนำเอาวัฒนธรรมชุมชนดังกล่าวมาเป็นฐานเพื่อใช้เสริมสร้างความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี ต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยสนามของการวิจัยคือพื้นที่ชุมชนเป้าหมายในจังหวัดอุทัยธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 792 คน โดยได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multistage random sampling) ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ปี พ.ศ.2553 – พ.ศ.2554 รวม 2 ปี การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี วิธีการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร (review of documentary) การศึกษาภาคสนาม (field study) การใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (unobtrusive method)

การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) และการสัมภาษณ์แบบลึก (indepth Interview)

ระยะที่ 2 การศึกษาตัวแปรจิตลักษณะของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี วิธีการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ครั้งนี้ใช้วิธีการเชิงปริมาณ โดยการสำรวจปัจจัยเชิงสาเหตุอันเป็นจิตลักษณะบางประการที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยในขั้นตอนนี้ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตลักษณะของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์

ระยะที่ 3 การสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน วิธีการวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาวัฒนธรรมชุมชนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า “วัฒนธรรมข้าว” เป็นวัฒนธรรมหลักของคนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี ทั้งนี้เพราะบริบททางสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกข้าว รวมทั้งวิถีชีวิตของผู้คนที่มีการพึ่งพาอาศัยกันจากการทำการเกษตรที่ส่งสมสืบทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ การทำนานอกจากจะมีความสำคัญในฐานะเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญในระดับครอบครัวแล้ว ยังเป็นพื้นฐานทางสังคม-วัฒนธรรมของชุมชนและสังคมด้วย นั่นหมายความว่า การทำนาเป็นการสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับครอบครัวและนำไปสู่ความมั่นคงชุมชนและสังคม แล้วยังเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมไทย ทั้งในระดับพื้นบ้านและระดับชาติ โดยที่ในระดับพื้นบ้าน การทำนา จึงเป็นบ่อเกิดวัฒนธรรม

ประเพณีต่าง ๆ มากมาย ตั้งแต่ความคิดความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ การละเล่น การร้องรำทำเพลง เกมกีฬาต่าง ๆ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีสำคัญ ๆ เช่น การทำขวัญข้าว ทำขวัญควาย ประเพณีการลงแขก เป็นต้น วัฒนธรรมประเพณีดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากจิตวิญญาณของผู้คนและชุมชนที่ผูกพันกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดและจิตวิญญาณของคนในชุมชนและสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักความผูกพันกัน อ่อนโยนและเอื้ออาทรต่อผู้คนและธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดความมั่นคงในชุมชนและสังคมขึ้น ทำให้ผู้คนในชุมชนและสังคมอยู่ด้วยกันอย่างปกติสุขและสามารถสร้างสรรค์ชุมชนให้อยู่เย็นเป็นสุขด้วยเช่นกัน การศึกษาวัฒนธรรมข้าวในครั้งนี้ แบ่งยุคสมัยของวัฒนธรรมข้าวออกเป็น 2 ยุค คือ ยุควัฒนธรรมข้าวดั้งเดิม และยุควัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ การแบ่งยุคสมัยดังกล่าว พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการแบบแผนหรือวิธีการปลูกข้าว รวมทั้งเครื่องมือเครื่องใช้ในการปลูกข้าวเป็นสำคัญ ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการขั้นตอนในการปลูกข้าวเพื่อกินหรือเพื่อยังชีพเป็นหลัก กับกระบวนการขั้นตอนในการปลูกข้าวเพื่อการค้า พัฒนาการของวัฒนธรรมข้าวของทั้งสองยุคสมัยดังกล่าว สามารถอธิบายได้ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ ขั้นตอนในการผลิตหรือการปลูกข้าว ในยุควัฒนธรรมข้าวดั้งเดิมนั้น ขั้นตอนการผลิต ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูก การเก็บเกี่ยว เครื่องมือเครื่องใช้ รวมทั้งพันธุ์ข้าว ซึ่งพบว่า ขั้นตอนต่าง ๆ ดังกล่าวล้วนใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นส่วนใหญ่ เครื่องมือเครื่องใช้เป็นสิ่งที่ชาวนาสามารถผลิตหรือทำขึ้นเองได้ รวมทั้งพันธุ์ข้าวใช้พันธุ์พื้นบ้านที่สามารถปลูกและเก็บรักษาไว้ได้เองต่างจากยุควัฒนธรรมข้าวสมัยใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่ขั้นตอนและเครื่องมือเครื่องใช้ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไป โดยใช้เครื่องจักรเครื่องกลในแทบทุกขั้นตอนการผลิต รวมทั้งมีการใช้ปุ๋ยยาและพันธุ์ข้าวใหม่ ๆ ที่ได้ถูกพัฒนาขึ้น และส่วนที่ 2 คือ ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว ในยุควัฒนธรรมข้าวดั้งเดิมนั้นความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวในชุมชนและสังคมนั้น ครอบครัว พิธีกรรมเกือบทั้งหมดของสังคมไทย ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายและมีความสำคัญต่อชีวิต

ของชาวนา เพราะพิธีกรรมดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายเพื่อ
ความอุดมสมบูรณ์ของพืชผลและความอยู่ดีมีสุขของ
บุคคลและชุมชน ดังนั้นความคิดความเชื่อเชิงคุณค่าต่อ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่อแม่โพสพ แม่ธรณี แม่คงคาจึงมี
ความสำคัญยิ่ง ด้วยความคิดความเชื่อที่ว่าความอุดม
สมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความสงบ
สุขของครอบครัวและชุมชนเกิดจากแรงบันดาลใจของ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ในยุควัฒนธรรมข่าวสารสมัยใหม่นั้นวิธีการ
ผลิตแบบใหม่มุ่งแต่การเพิ่มปริมาณของผลผลิตให้ได้มาก
ที่สุดเพื่อให้ได้ผลตอบแทนมาก ไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบ
ต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง ความคิดความเชื่อใน
เชิงคุณค่าต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ต่อแม่โพสพ แม่ธรณี แม่คงคา
หมดไป ความอุดมสมบูรณ์มิได้เกิดจากแรงบันดาลใจของ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์หากแต่เกิดจากเทคโนโลยีและกรรมวิธีการ
ผลิตสมัยใหม่ รวมทั้งปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช ในเรื่องของ
ความอุดมสมบูรณ์ของดินฟ้าอากาศ ชาวนาเชื่อว่าตนเอง
สามารถควบคุมได้ ความสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จึง
หมดลงไป สัมพันธภาพระหว่างชาวนาด้วยกันเองถูก
ทำลายลงไปด้วยเครื่องจักรเครื่องกลที่ใช้ในการเกษตรที่
เข้ามาแทนที่แรงงานคน ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นต้อง
อาศัยแรงงานเพื่อนบ้านในการ “ลงแขก” ทำกิจกรรมใดใน
ผืนนาอีกต่อไป ด้วยวิธีการผลิตดังกล่าวส่งผลให้ พิธีกรรม
ต่าง ๆ เริ่มสูญหายไป และการพึ่งพาธรรมชาติน้อยลงไป
ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวในยุคสมัยนี้จึงทำเพียง
เพื่อสืบทอดประเพณีดั้งเดิมไว้มิให้สูญหายหรือไม่เช่นนั้น
ก็มีวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายอื่นแทน

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาตัวแปรจิตลักษณะ
ของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความ
สมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี พบว่า โมเดลจิต
ลักษณะของคนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะ
ความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี กับข้อมูล
เชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน สามารถแสดงได้ดัง
ตารางที่ 1

จากตารางข้างต้น พบว่า โมเดลจิตลักษณะของ
คนไทยบางประการ ที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความ
สมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี มีความสอดคล้อง
กับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากสถิติที่ใช้ในการ
ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ ได้แก่ ค่าไค-สแควร์ มีค่าเท่ากับ 36.19 ที่องศา
อิสระเท่ากับ 58 และค่าความน่าจะเป็น (p) เท่ากับ
0.98901 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าที่ระดับนัยสำคัญเท่ากับ
0.05 ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนด ผลการทดสอบค่า
ไค-สแควร์ ยอมรับสมมติฐานว่าโมเดลการวิจัยที่
พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่ง
สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดระดับความ
กลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ค่าดัชนีวัดระดับความ
กลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 ซึ่งมีค่า
เข้าใกล้ 1 และ ค่าดัชนีรากที่สองเฉลี่ยของส่วนที่เหลือ
(RMR) มีค่าเท่ากับ 0.010 ซึ่งเข้าใกล้ 0 เป็นการ
สนับสนุนว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกับข้อมูล
เชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรภายนอก
สังเกตได้ 3 อันดับแรก พบว่า ตัวแปรคุณธรรมพื้นฐาน
4 ประการ (ETHIC) มีค่าความเที่ยงมากที่สุดเท่ากับ
0.79 รองลงมา ได้แก่ ตัวแปรการมองโลกในแง่ดี
(OPTIM) และ ตัวแปรลักษณะการมุ่งอนาคตและ
ควบคุมตน (FUTURE) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.68
และ 0.67 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าความเที่ยง
ของตัวแปรภายในสังเกตได้ 3 อันดับแรก พบว่าตัวแปร
พฤติกรรมไม่เห็นแก่ตัว (MAGNA) ค่าความเที่ยงมาก
ที่สุดเท่ากับ 0.80 รองลงมา ได้แก่ ตัวแปรพฤติกรรมมี
จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม (PUBLIC) และ ตัวแปรเจตคติต่อ
ความสมานฉันท์ (ATREC) และตัวแปรพฤติกรรม
สามัคคี (HARMO) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.68 และ
0.67 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ การพยากรณ์ (R^2)
ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงความ
สมานฉันท์ของบุคคล (RECON) มีค่าเท่ากับ 0.90
แสดงว่าลักษณะของสถานการณ์ (SITUA) จิตลักษณะ
เดิม (MENPE) และจิตลักษณะตามสถานการณ์
(MENSI) สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของ
ความสมานฉันท์ของบุคคล ได้ร้อยละ 90

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อความ
สมานฉันท์ของบุคคล (RECON) พบว่า ความ
สมานฉันท์ของบุคคลได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปร
จำนวน 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม

(MENPE) ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (MENSI) และปัจจัยด้านลักษณะของสถานการณ์ (SITUA) โดยมีขนาดอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.72, 0.72 และ 0.25 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผลกระทบต่อความสมานฉันท์ของบุคคล (RECON) พบว่า ความสมานฉันท์ของบุคคลได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากตัวแปรปัจจัยด้านลักษณะของสถานการณ์ (SITUA) โดยส่งผ่านไปยังตัวแปรปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (MENSI) โดยมีขนาดอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.36 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวมที่ส่งผลกระทบต่อความสมานฉันท์ของบุคคล (RECON) พบว่าความสมานฉันท์ของบุคคลได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปร จำนวน 3 ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม (MENPE) ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (MENSI) และปัจจัยด้านลักษณะของสถานการณ์ (SITUA) โดยมีขนาดอิทธิพลทางบวกเท่ากับ 0.72 0.72 และ 0.61 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวโดยสรุปตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความสมานฉันท์ของบุคคลได้แก่ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม ปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ และปัจจัยด้านลักษณะของสถานการณ์

เมื่อพิจารณาเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 0.85 ซึ่งทุกคู่มีลักษณะความสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์ทางบวกที่มีทิศทางเดียวกัน แสดงว่า หากตัวแปรปัจจัยตัวหนึ่งมีขนาดเพิ่มขึ้น ตัวแปรปัจจัยอีกตัวหนึ่งจะมีขนาดเพิ่มขึ้นด้วย หรือหากตัวแปรปัจจัยตัวหนึ่งมีขนาดลดลง ตัวแปรปัจจัยอีกตัวหนึ่งจะมีขนาดลดลงด้วย โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ตัวแปรปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม (MENPE) กับปัจจัยด้านลักษณะของสถานการณ์ (SITUA) มีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.85 รองลงมา ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม (MENPE) กับ ความสมานฉันท์ของบุคคล (RECON) และปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ (MENSI) กับ ปัจจัยด้านจิตลักษณะเดิม (MENPE) โดยมีขนาดความสัมพันธ์เท่ากับ 0.72 และ 0.61 ตามลำดับ ผลการวิจัย ระยะที่ 3 การสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของคนไทยใน

จังหวัดอุทัยธานี โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานสรุปได้ดังนี้

แนวทางการสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ของสังคมไทย โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานนั้น ได้ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการประชุมประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) เพื่อสร้างแนวทางการสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยมีแนวคิด/หลักการสำคัญ 2 แนวคิด ที่ต้องใช้แบบบูรณาการ คือ แนวคิดเชิงเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดเรื่องการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานกล่าวคือ ใช้วัฒนธรรมข้าวเป็นฐาน หมายถึงเป็นการนำเอาวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อ พิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกข้าวของคนในชุมชน และแนวคิดเชิงกระบวนการซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (participatory) และการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ซึ่งหมายถึงต้องเป็นกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน การที่ทำให้ชุมชนหรือชาวบ้านมีความรู้สึกรู้ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมีรายละเอียดโดยสรุป คือ การร่วมกันวางแผนดำเนินการโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน การร่วมกันดำเนินการตามแผน การสรุปและประเมินผลร่วมกัน สำหรับผลของการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ จำแนกตามชุมชนตามพื้นที่เป้าหมาย สรุปได้ดังนี้

1. ชุมชนบ้านหนองงูเห่า เลื่อม ตำบลสุขฤทัย อำเภอห้วยคต มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ดังนี้ 1) กิจกรรมการทอดผ้าป่าข้าวเปลือก 2) กิจกรรมการทำนาโยน
2. ชุมชนตลุกคู่ ตำบลตลุกคู่ อำเภอทัพทัน มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน คือ การพลิกฟื้นและสืบสานประเพณีการทำขวัญข้าวของชาวบ้าน
3. ชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก มีการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ดังนี้ 1) โครงการทำเกษตรอินทรีย์ชีวภาพครบวงจร 2) โครงการผลิตและพัฒนาปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ 3) โครงการทำนาข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร/การทำนาข้าวแบบลดต้นทุน

4. ชุมชนเนือร้อน ตำบลหนองพังค่า อำเภอมืองมี การขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ โดยใช้ วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน ดังนี้ 1) การสืบสานประเพณีทำขวัญ ข้าวและผ้าป่าข้าวเปลือก และ 2) การจัดตั้งธนาคารปูอินทรีย์ และจากผลการประเมินคุณลักษณะความสมานฉันท์ของแต่ละ

ชุมชนพบว่า ชุมชนทั้ง 4 ชุมชน คือ 1) ชุมชนบ้านหนองงูเห่าล้อม ตำบลสุขฤทัย อำเภอยะคต 2) ชุมชนดงคู ตำบลดงคู อำเภ ทัพทัน 3) ชุมชนตำบลป่าอ้อ อำเภอลานสัก และ 4) ชุมชน เนือร้อน ตำบลหนองพังค่า อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี มี คุณลักษณะความสมานฉันท์อยู่ในระดับมากทุกชุมชน

Table 1 The correlation of variables and psychological characteristic model that affect to conciliation in Uthai Thani

Effect variables Cause variables	Condition Traits (MENSI)			Reconciliation (RECON)		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
Situation (SITUA)	0.50** (0.05)	-	0.50** (0.05)	0.25** (0.05)	0.36** (0.05)	0.61** (0.04)
Traits (MENPE)	-	-	-	0.72** (0.04)	-	0.72** (0.04)
Condition Traits (MENSI)	-	-	-	0.72** (0.06)	-	0.72** (0.06)
Statistical : $\chi^2 = 36.19$ df = 58 p = 0.98901 GFI = 0.99 AGFI = 0.99 RMR = 0.01						
variables	PROJE	ESP	INFOR	FUTURE	ETHIC	OPTIM
Reliability	0.19	0.42	0.55	0.67	0.79	0.68
variables	QUALI	MORAL	ATREC	ATPRO	ATESP	HARMO
Reliability	0.52	0.02	0.67	0.16	0.12	0.67
variables	SATIS	RESPE	HELP	MAGNA	PUBLIC	APPRO
Reliability	0.77	0.74	0.65	0.80	0.68	0.66
Structural Equation Model	MENSI	RECON				
R ²	0.25	0.9				
Correlation Matrix of Latent variables						
Latent variables			SITUA	MENPE	MENSI	RECON
		SITUA	1.00			
		MENPE	0.85	1.00		
		MENSI	0.50	0.61	1.00	
		RECON	-	0.72	-	1.00

** p<.01 (parentheses as Standard Error : SE)

วิจารณ์

ผลการวิจัยปรากฏว่า วัฒนธรรมข้าวเป็นวัฒนธรรมหลักของคนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานีและมีพัฒนาการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย อันเนื่องมาจากบริบทในด้านต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้วิถีชีวิตหรือกระบวนทัศน์ของชาวนาเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการทำนาซึ่งเป็นวิถีชีวิตหรือเป็นวัฒนธรรมของคนไทยส่วนใหญ่ เกิดจากกระบวนทัศน์ที่มองเห็นและเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้เกิดความคิดความเชื่อถือบางอย่างและถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่ฝังาม ทำให้คนสามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ผู้คนและสังคมได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตามพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ได้ส่งผลให้วัฒนธรรมดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป ความรู้ความก้าวหน้าในศาสตร์ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น พร้อมกับการเกิดขึ้นและการรับเอาแนวคิดเรื่องทุนนิยมและปัจเจกนิยมเข้ามาใช้ในวิถีชีวิตมากขึ้น ทำให้กระบวนทัศน์เดิมได้ลดคุณค่าลงไป ห่วงโซ่ของความสัมพันธ์ในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้คน ธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติถูกกัดกร่อนลดทอนลงและค่อย ๆ หดไป จนทำให้ผู้คนในสังคมชุมชนเกิดความแตกแยกต่างคนต่างอยู่และนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของจิราภรณ์ (2546) ซึ่งได้ศึกษาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่าง ซึ่งพบว่าวิถีชุมชนในภูมิภาคนี้มีการปรับเปลี่ยนไปซึ่งมีเหตุผลสำคัญหลายประการ เช่น การขยายตัวของเมืองและหมู่บ้าน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต รวมทั้งการใช้ปุ๋ยและสารเคมี ซึ่งการปรับวิถีการผลิตดังกล่าวผลักดันให้เกษตรกรเข้าสู่การผลิตเพื่อขายเป็นหลัก พึ่งพาปัจจัยภายนอกทั้งหมด ทั้งเงินทุนและปัจจัยการผลิต

ในส่วนของการศึกษาโมเดลจิตลักษณะของคนไทยบางประการที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าโมเดลจิตลักษณะของคนไทยบางประการที่ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า จิตลักษณะเดิมบางประการของคนไทย ซึ่งประกอบด้วย การมุ่งอนาคต-ควบคุมตน คุณธรรมพื้นฐาน การมองโลกในแง่ดี คุณภาพชีวิตทางสังคม และ

เหตุผลเชิงจริยธรรม สถานการณ์แวดล้อมซึ่งประกอบด้วยการเข้าถึงโครงการพัฒนาของภาครัฐ การรับรู้สภาพทางเศรษฐกิจ / สังคม / การเมือง การปกครอง และการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และจิตลักษณะตามสถานการณ์ ซึ่งประกอบด้วย เจตคติต่อความสมานฉันท์ เจตคติต่อโครงการพัฒนาของภาครัฐ และเจตคติต่อสภาพทางเศรษฐกิจ / สังคม / การเมือง การปกครองส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยซึ่งเป็นไปตามแนวคิดที่มีทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม แสดงว่าคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยเกิดจากปัจจัยหรือสาเหตุจากจิตลักษณะเดิม สถานการณ์แวดล้อมและจิตลักษณะตามสถานการณ์

สำหรับการสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน สรุปได้ว่าวัฒนธรรมชุมชน (วัฒนธรรมข้าว) เป็นวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งเกิดจากระบบความสัมพันธ์อย่างมีดุลยภาพ ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านวัตถุ มีการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยน สังคมและ สืบทอดกัน จนเป็น แบบแผนของการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก มีการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่แก้ปัญหาคือตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งทำให้ผู้คนในสังคมรับเอามาเป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ วัฒนธรรมก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลาดังกล่าว สอดคล้องกับศตวรรษ และญาดาวิมินทร์ (2556) ที่ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทุนทางปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อพัฒนาสู่เศรษฐกิจชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนบ้านกัวแลน้อย โดยอธิบายถึง การอนุรักษ์สืบสาน กิจกรรมงานประเพณี วัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรมไม้แกะสลักแบบดั้งเดิมไว้ โดยที่กิจกรรมบางอย่างต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย ก็สามารถทำได้ แต่ต้องไม่ทำให้เสียรูปแบบดั้งเดิม หรือความหมายที่เป็นหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นการรักษารหัสหรือร่องไว้ซึ่งวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ฝังาม จึงต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ กันขึ้นใหม่ให้มีดุลยภาพและยังทรงคุณค่าและมีความหมายต่อชีวิตของผู้คนในชุมชน ในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ความสัมพันธ์และการจัดการดังกล่าวก่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ จารีตประเพณี ระบบคุณค่า

กฎเกณฑ์ ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรับเปลี่ยนไป สำหรับ แนวคิดเชิงกระบวนการ ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (participatory) และการเสริมสร้างพลังอำนาจ (empowerment) ซึ่งอาจสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดด้วยกันทุกฝ่าย ซึ่งจะทำให้ชุมชนรู้สึกว่ามีอำนาจในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองด้วยตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในชุมชนพื้นที่เป้าหมายดังกล่าว จึงส่งผลต่อความสมานฉันท์ของคนในชุมชนเองและยังชักจูงสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชนให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าสืบไป

สรุป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ดังนี้ วัฒนธรรมหลักของคนในพื้นที่จังหวัดอุทัยธานี คือวัฒนธรรมข้าว และโมเดลจิตลักษณะของคนไทยบางประการซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะเดิมบางประการของคนไทย สถานการณ์แวดล้อมและจิตลักษณะตามสถานการณ์ ส่งผลต่อคุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม แสดงว่า คุณลักษณะความสมานฉันท์ของคนไทยเกิดจากปัจจัยหรือสาเหตุจากจิตลักษณะเดิม สถานการณ์แวดล้อมและจิตลักษณะตามสถานการณ์ สำหรับการสร้างขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการเสริมสร้างความสมานฉันท์ ของคนไทยในจังหวัดอุทัยธานี โดยการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐาน พบว่าการใช้วัฒนธรรมข้าวเป็นฐานในการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนมาร่วมทำกิจกรรมร่วมกันนั้นส่งผลให้ ผู้คนในชุมชนพื้นที่เป้าหมายมีคุณลักษณะความสมานฉันท์อยู่ในระดับมากทุกชุมชน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญโดยแบ่งเป็น 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ในการสร้างกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือกิจกรรมการพัฒนาใด ๆ ในชุมชนนั้นทั้งในมิติของการอนุรักษ์ พื้นฟู ประยุกต์และสร้างใหม่ที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชน จึงควรคำนึงถึงบริบทที่เกี่ยวข้อง

ทั้งหมดอย่างเป็นองค์รวมและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสร้างพลังอำนาจให้เกิดขึ้นในชุมชน จึงจะทำให้กิจกรรมการพัฒนานั้น ๆ บรรลุเป้าหมายได้อย่างแท้จริง และ 2) ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาถึงวัฒนธรรมชุมชนในบริบทหรือพื้นที่ที่แตกต่างกันออกไปเพื่อนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ.ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ อาจารย์ที่ปรึกษาของผู้วิจัยและชาวบ้านในชุมชนที่เป็นพื้นที่เป้าหมายทุกท่านที่ร่วมดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ. 2546. เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตอนล่าง. เติตสันพรส, กรุงเทพฯ. 170 หน้า.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2549. วาทกรรมกับการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณะและความเป็นอื่น. พิมพ์ครั้งที่ 3. วิชาษา, กรุงเทพฯ. 448 หน้า.
- ศตวรรษ พิภู และญาติวาทวิมินทร์ พิษทองหลาง. 2556. ทูตทางปัญญาและผลิตภัณฑ์ชุมชนของชุมชนบ้านกัวแลน้อยอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนชุมชนและคุณภาพชีวิต 1(3): 153-161.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549. แนวคิดและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยในระยะแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554). (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.nesdb.go.th/Portals/0/news/plan/p10/plan10/data/O1.pdf> (11 มีนาคม 2557).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: <http://www.ldd.go.th/Thaihtml/05022007/PDF/PDF01/index.htm> (11 มีนาคม 2557).